

Historische Vereniging Haarlem

Verenigingsgebouw

Hoofdwacht, Grote Markt 17, Haarlem

Aan de gemeenteraad van Haarlem
Postbus 511
2003 PB Haarlem



Vereniging Haarlem

Opgericht november 1901

Postbus 1105

2001 BC Haarlem

Giro 377882

ABN-AMRO 43 11 61 151

Betreft: Monumentenzorg in Haarlem

Haarlem, 10 oktober 2007

Geachte raad,

Onze vereniging zet zich al meer dan honderd jaar in voor het behoud van het Haarlemse culturele erfgoed. Sinds de opheffing van het bureau Monumentenzorg in 2002 is de zorg die Haarlem besteedt aan dit belangrijke onderdeel van zijn taak versnipperd geraakt en is er veel kennis weggelekt. De aandacht voor deze goede zaak vond vanaf 1956 gebundeld plaats vanuit één organisatieonderdeel waarin kennis, deskundigheid en enthousiasme waren verenigd. De huidige situatie is naar ons oordeel volstrekt ontoereikend.

Wij hebben over dit onderwerp een nota opgesteld die u hierbij aantreft. Wij verzoeken u ten aanzien van de negen benoemde concrete voorstellen in de nota een standpunt in te nemen.

Het was teleurstellend, dat de in de fase van totstandkoming van de nota beoogde uitwisseling van gedachten over deze materie met de fractievoorzitters niets heeft opgeleverd. We spreken de wens uit dat u als raad onze zorgen deelt en onze aanbevelingen ter harte neemt.

Met vriendelijke groet,

Peter van Wingerden
Secretaris

Bijlage: 1
CC: B&W Haarlem

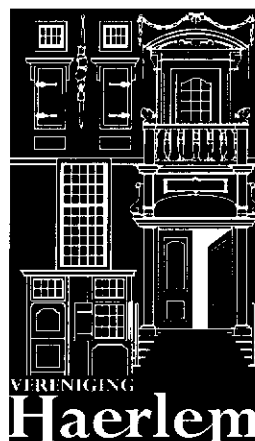
**Beste meneer, denkt u aan het
afschrijven van het antwoord!
s.v.p. sturen aan de Griffie**

MONUMENTENZORG IN HAARLEM

Zorg om de monumentenzorg

Er zijn verscheidene aanwijzingen dat het in Haarlem met de Monumentenzorg, en de zorg voor het historisch erfgoed in het algemeen, niet goed gaat.

1. Op 1 november 1956 is het Gemeentelijk Bureau Monumentenzorg opgericht, dat al snel een zeer goede naam opbouwde, ook op landelijk niveau. In het Jaarboek van de Vereniging Haarlem 1957 publiceerde het hoofd van het Bureau zijn eerste jaarverslag 'Monumentenzorg in Haarlem', waarin naar de burgers verantwoording werd afgelegd van alle restauraties. Met de opheffing van het bureau in 2004 is aan de ononderbroken reeks van jaarverslagen een abrupt einde gekomen. Wat er sindsdien in Haarlem voor monumenten is gedaan is onbekend; aan de burgers, maar ook bij het gemeentebestuur.
2. In de Archeologische Kroniek Holland 2005, waarin zestig Noord- en Zuid-Hollandse gemeenten verslag doen van de archeologische activiteiten over dat jaar, ontbreekt Haarlem.
3. Het werk aan de gemeentelijke 'Beleidsnota Monumentenzorg' is in 2005 stopgezet.
4. Haarlem is wat betreft het aantal rijksmonumenten de vijfde monumentenstad van het land, maar met betrekking tot het aantal gemeentelijke monumenten bungelt de gemeente onder aan de lijst. In het Jaarboek van de Stichting Nationaal Contact Monumenten 2006 wordt voor Haarlem genoemd als aantal gemeentelijke Monumenten: 80. Ter vergelijking: dit komt overeen met gemeenten als Barneveld, Doetinchem en Zevenaar. Zandvoort heeft er 231; Leiden, goed met Haarlem vergelijkbaar, heeft er 1555.
5. Het landelijke project voor de jongere bouwkunst 1850 - 1940, het z.g. MIP (1987 - 1994), MSP-MRP (1991 - 1999) heeft in Haarlem nog helemaal geen vastgestelde gemeentelijke monumenten opgeleverd (De 'R' in MRP staat voor 'Registratie', maar die is in Haarlem achterwege gebleven). Daardoor kon veel waardevolle bebouwing van rondom 1900 zelfs in recente tijd nog worden gesloopt.
6. Er is wel een lijst van meer dan duizend potentiële gemeentelijke monumenten. Daarvoor is heel veel onderzoek gedaan (in de periode van omstreeks 1999 tot 2004); voor elk van deze potentiële monumenten is een 'redegende beschrijving' gemaakt. Dat materiaal moet nog ergens in een kast liggen.
7. Van de honderden Belvedere-projecten in den lande (sinds 1999) is er niet één aan Haarlem toegewezen.
8. N.a.v. de problemen met de Appelaar is in maart 1998 een convenant gesloten tussen de gemeente Haarlem en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ), waarbij Haarlem zich bij grote ingrepen verplichtte tot vroegtijdige consultatie. Dat had volgens de (inmiddels voormalige) directeur van (inmiddels voormalige) RDMZ bijvoorbeeld zeker moeten gebeuren bij de vaststelling van het traject van de Zuidtangent dwars door het Beschermd Stadsgezicht. Hier had volgens de directeur een cultuurhistorische effectrapportage moeten plaatsvinden. Een schriftelijk verzoek hiertoe aan het gemeentebestuur van de zijde van de Historische Vereniging Haarlem (d.d. 5 november 2002) is onbeantwoord gebleven.



9. In het vooruitzicht van de raadsverkiezingen op 6 maart 2006 is door de Vereniging Haarlem een enquête gehouden onder de Raadsfracties. Zes van de twaalf raadsfracties hebben de enquête niet beantwoord. Ter aanvulling zijn de Verkiezingsprogramma's geraadpleegd. In een aantal programma's kwamen de woorden 'Monumentenzorg' en 'Beschermd Stadsgezicht' in het geheel niet voor. Slechts twee partijen gingen uitgebreid op de materie in.
10. In de stadsgids 2007 komt het woord 'Monumentenzorg' niet voor.
11. Bovenstaande constatering wijzen erop, dat de continuïteit in de Haarlemse Monumentenzorg zoek is. Door verschillende reorganisaties zijn ambtenaren van het voormalige Bureau Monumentenzorg verwijderd of verstrooid. Daardoor is heel veel kennis weggesijpeld, heeft de gemeente op dit terrein geen geheugen meer, en is de resterende deskundigheid versnipperd over het ambtelijk apparaat. Tegenover eigenaren en ontwikkelaars biedt de gemeente onvoldoende professioneel tegenwicht.

Het beleid

In Haarlem is er momenteel geen eigen gemeentelijk monumentenbeleid. De laatste Beleidsnota Monumentenzorg is van 1972. De *Monumentenverordening 2006* slaat alleen op de 80 geregistreerde gemeentelijke monumenten. De *Agenda Cultureel Erfgoed in Haarlem 2007* bevat een interessante integrale visie, maar is volstrekt vrijblijvend: de enige concrete maatregel die wordt voorgesteld is opheffing van de (overigens nu al opgeschorte) gemeentelijke subsidies. De gemeentelijke bemoeienis met monumentenzorg is uitsluitend uitvoerend en *reactief*. Wie 'Monumentenzorg' zoekt in het gemeentelijk apparaat komt bij 'Vergunningen' terecht. Dat wijst erop dat men pas in actie komt als er iets dreigt te gebeuren. Daardoor is alles wat niet wettelijk beschermd is, ongeveer 98 % van het bouwbestand, vogelvrij. Het nieuwe Waarderingsstelsel dat wordt gebruikt bij het maken van Bestemmingsplannen in het Beschermd Stadsgezicht is een stap vooruit, maar biedt onvoldoende bescherming aan afzonderlijke panden.

Dat het anders kan bewijzen goed vergelijkbare steden dan *Delft en Leiden*. (Beide steden zijn met rondom de 100.000 inwoners aanzienlijk kleiner dan Haarlem). Delft heeft onlangs het 750e gemeentelijke monument aangewezen, Leiden heeft er 1555. Die aantallen groeien nog steeds. Delft heeft een professioneel Vakteam Monumentenzorg, dat ook werkzaamheden verricht voor omliggende gemeenten. In beide steden wordt jaarlijks verantwoording afgelegd over de activiteiten op het gebied van Monumentenzorg en erfgoed aan burgerij en stadsbestuur.

In de *Delftse Monumentennota 2007 – 2017* wordt gesproken van vier pijlers:

- inventariseren (onderzoek);
- beschermen (aanwijzing);
- instandhouden (onderhoud, o.a. met gemeentelijke subsidies);
- draagvlak versterken (m.n. door publicaties).

Bij de aanvaarding van de nota heeft het Delftse gemeentebestuur gekozen voor het meest ambitieuze scenario en twee gemeentelijke subsidiepoten ingesteld (voor 2007 totaal € 744.000).

Op alle vier in de Delftse Monumentennota genoemde pijlers schiet Haarlem tekort. Wat hoge politieke prioriteit moet krijgen is in de eerste plaats een *pro-actief* beleid: vastleggen wat waard is behouden te blijven (de 'pijlers' inventariseren en beschermen). Maar daarnaast ook een *creatief* beleid: het veel meer uitbuiten, ook in economische zin, van de cultuurhistorische kwaliteiten van de stad.

Dit vereist een cultuuromslag: monumentenzorg niet meer zien als hinderlijk klusje erbij, maar als stedelijk speerpunt. Daarvoor is ambtelijke kwaliteit nodig. Niet alleen 'ondersteuning', maar meer: professionaliteit. Waarom zijn er wel afdelingen 'Verkeer en

Vervoer' en 'Stedelijke Ontwikkeling' maar is er geen afdeling 'Erfgoed'? Informeel is alom in bestuurlijke en ambtelijke kringen te horen dat de opheffing van het Bureau Monumentenzorg een grote vergissing is geweest. Ook in de landelijke Monumentenwereld heeft dit Haarlem een slechte naam bezorgd. Is het zo moeilijk om daaruit in het openbaar de consequenties te trekken? Hebben de bestuurders zelf wel voldoende greep op de opeenvolgende reorganisaties van het ambtelijk apparaat? Andere monumentensteden hebben een 'Bureau Monumentenzorg en Archeologie' (Amsterdam) of een 'Vakteam Monumentenzorg en Bouwkunde' (Delft). Hoe je het noemt doet er niet toe, het is nodig en verdient zichzelf op den duur terug. (Heemstede, Bloemendaal en Bennebroek huren nu voor elk monumentenklusje een particulier bureau in).

Wat willen we bereiken?

(Het gaat hier om een 'totaalplan', nodig om de in de laatste vijftien jaren opgelopen achterstand in te lopen)

1. Vaststelling van de lijst van jonge gemeentelijke monumenten (1850 - 1940).
2. Een waarderings- en registratiesysteem van te behouden bouwwerken en ensembles van na 1940, met extra aandacht voor de wederopbouw-architectuur. (In het najaar van 2007 zal de Minister van OCW 100 door de RACM geselecteerde bouwwerken uit de periode 1940 – 1960 (wederopbouwperiode) als Rijksmonumentenmonument aanwijzen.)
3. Permanente monitoring van de verschillende lijsten. Dit houdt in principe in dat bij gewijzigde inzichten steeds nieuwe objecten aan de lijsten kunnen worden toegevoegd maar er ook van kunnen worden afgevoerd.
4. Invoering van de in Amsterdam (stadsdeel Centrum) in 2004 ingevoerde 'Spoedprocedure monumentenlijst' met 'Quick scan monumentwaardigheid' waarbij het mogelijk is een bedreigd gebouw desnoods binnen een paar dagen een voorlopige beschermde status te geven (vangnet-functie).
5. Herinvoering van de regel dat binnen het Beschermd Stadsgezicht geen sloopvergunning wordt verstrekt voor er een definitief goedgekeurd bouwplan is.
6. Instelling van een eenheid 'Monumentenzorg, archeologie en erfgoed' binnen het ambtelijk apparaat, onder professionele leiding, die in staat is bovengenoemde taken uit te voeren, hiervan jaarlijks verslag te doen en ook anderszins in staat is door woord en geschrift bekendheid te geven aan het Haarlemse erfgoed. Dit is te meer nodig nu met de decentralisatie van de overheidstaken steeds grotere verantwoordelijkheden op het gebied van het erfgoed bij de gemeenten komen te liggen, iets wat de gemeente Haarlem ook zegt te ambiëren (brief van de Federatie van grote monumentengemeenten aan de Minister van OCW d.d. 22 maart 2007).
7. Deze eenheid zou ook diensten moeten kunnen verlenen aan andere gemeenten die geen eigen deskundigheid in dezen in huis hebben (zoals Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede, Bennebroek) en aan particulieren.
8. Versterking van de componenten 'monumenten en erfgoed' en 'stedenbouw' in de commissie Welstand en Monumenten. Bij voorkeur d.m.v. een vertegenwoordiger uit de cultuurhistorische verenigingen.
9. Monumentaliteit van de stad expliciet als economische speerpunt in het beleid hanteert.

Wat sowieso zou moeten gebeuren, en niet meer is dan een eerste democratische plicht, is *verantwoording van het monumentenbeleid* aan Gemeenteraad en Burgerij d.m.v. een jaarverslag. Wellicht is het nu nog niet te laat het ontstane gat in de verslaglegging over de jaren 2004, 2005 en 2006 te dichten.